

Anderstalige nieuwkomers op school

Onthaalbrochure

Schooljaar

2021-2022

Dienst

Pedagogische begeleidingsdienst

Inhoudsopgave

1. Visie ‘onthaalonderwijs anderstalige nieuwkomers’ OVSG	3
2. Toelichting	4
2.1 Omschrijving van ‘anderstalige nieuwkomers’ en onthaalonderwijs	4
2.2 Onthaalonderwijs organiseren	4
2.3 Onthaalonderwijs, talenbeleid en geïntegreerd beleid op leerlingbegeleiding	4
2.4 Doelstellingen van het onthaalonderwijs	4
3. De praktijk (gekoppeld aan de toolbox aan de slag met anderstalige nieuwkomers)	8
3.1 Een warm welkom	8
3.2 Klaskeuze anderstalige nieuwkomers	10
3.3 Onthaal in de klas	11
3.4 Beginsituatie	13
3.5 Individueel werkplan (IWP)	15
3.6 Opvolgen en evaluatie van de vorderingen van het kind	18
3.7 Anderstalige nieuwkomer: kleuter	19
3.8 Anderstalige nieuwkomer: lagere school	20
3.9 Inzetten op een kansrijke oriëntering	20
3.10 Extra achtergrondinformatie over taalverwerving	21
3.11 Taaltaken – kijkwijzers NT2	24
4. Bibliografie	25

1. Visie ‘onthaalonderwijs anderstalige nieuwkomers’ OVSG

Onthaalonderwijs heeft tot doel anderstalige nieuwkomers aansluiting te laten vinden in het reguliere Vlaamse onderwijs en op die manier hun integratie in de samenleving te bevorderen.

Onthaalonderwijs biedt anderstalige nieuwkomers maximale leer- en ontwikkelingskansen
OVSG ondersteunt het creëren van optimale (leer)kansen aan alle anderstalige nieuwkomers ongeacht het al dan niet genereren van aanvullende lestijden en onafhankelijk van de onderwijssetting.

Het onthalen van de nieuwkomer(s) is een ‘samenverhaal’

De visie en concrete uitwerking worden gedragen door het ganse team. Vanuit een gedeelde verantwoordelijkheid is structureel overleg tussen vele participanten essentieel. Zowel klasleraren, zorgcoördinatoren... dragen immers bij tot het creëren van deze optimale (leer)kansen. Het is niet enkel de verantwoordelijkheid van de klasleraar, vakleeraar Nederlands of zorgleeraar/leerlingbegeleider.

OVSG pleit voor een semi-geïntegreerde werking in het basisonderwijs

De leerlingen participeren merendeels in de reguliere klas en krijgen soms enkele uren extra ondersteuning door de onthaalleraar of zorgleeraar/leerlingbegeleider. De leerlingen afzonderen in een onthaalklas of een taalbadklas heeft een minder voordelige invloed op de sociale integratie, de taalvaardigheidsontwikkeling en op het welbevinden. OVSG adviseert een volledige geïntegreerde werking voor jonge leerders, zo ontstaat een gelaagdheid: volledig geïntegreerd voor jonge leerders, semi voor kinderen vanaf middengraad (ongeveer) en taalbadklas voor secundair.

Onthaalonderwijs is een aspect van het talenbeleid

Onthaalonderwijs is een opdracht voor alle scholen. OVSG wil scholen dan ook pro-actief aanzetten om na te denken over hun talenbeleid. Met specifieke aandacht voor vreemde talenonderwijs, meertaligheid en omgaan met talendiversiteit.

Onthaalonderwijs is een aspect van het geïntegreerd beleid op leerlingenbegeleiding

Het nieuwkomerschap heeft vaak invloed op de leerprestaties en op het welbevinden. OVSG vraagt aan scholen om met een ruime en open blik te kijken naar het individu en de focus te leggen op daar waar de leerder goed in is. Leg talenten bloot en besteed aandacht aan talentontwikkeling vanuit een positieve mindset en leg niet alleen de focus op het ontbreken van de Nederlandse taal.

Decretale omschrijving van de doelstellingen van het onthaalonderwijs

De decretale doelstellingen zijn gericht op het verwerven van de taalvaardigheid Nederlands en de sociale integratie. Confrontatie voor een nieuwkomer kent verschillende facetten: het al dan niet gekend zijn met ons onderwijssysteem, de mate waarin de leerling onderwijservaring heeft opgedaan, de variatie aan betekenisgeving van het belang van onderwijs en mogelijks ook traumatische ervaringen in onveilige situaties. OVSG wil in sterke mate wijzen op deze diversiteit en stelt dat het welbevinden en positief zelfbeeld een belangrijke basis vormen waardoor een kind tot leren kan komen. Om dit te bewerkstelligen is geïntegreerd werken aan de doelen Nederlandse taalvaardigheid en in het bijzonder spreken, luisteren en mondelinge interactie, sociale integratie en socio-emotionele vaardigheden noodzakelijk. Daarnaast is het belangrijk om ook aspecten op vlak van interculturaliteit en ouderbetrokkenheid mee te integreren.

Decretale verplichting tot het uitschrijven van een individueel werkplan

Wanneer scholen aanvullende lestijden of een pakket uren-leraar genereren, moeten ze voor elke anderstalige nieuwkomer een individueel werkplan uitschrijven. OVSG stimuleert dit ook voor scholen die geen extra lessen genereren.

Effectief onthaalonderwijs start met het opmaken van een brede beginsituatie

Verschillende actoren worden betrokken bij het opmaken van de intake, het individueel werkplan en bij het opvolgen van verdere evoluties. Een goede communicatie bij aanvang van het vervolgjaar, al dan niet in een andere setting, vindt OVSG essentieel.

2. Toelichting

2.1 Omschrijving van ‘anderstalige nieuwkomers’ en onthaalonderwijs

*‘Deze anderstalige jongeren kunnen in België beroep doen op het onthaalonderwijs.’
(<http://www.ond.vlaanderen.be/onthaalonderwijs/>)*

Onthaalonderwijs is onderwijs dat de taalvaardigheid Nederlands en de sociale integratie van de anderstalige nieuwkomer bevordert. Het onthaalonderwijs omvat een onthaaljaar en een vervolgjaar. Het onthaalonderwijs heeft als doel de anderstalige nieuwkomer voor te bereiden op het instromen in de reguliere klaspraktijk van het basisonderwijs of voor het secundair onderwijs in de onderwijsvorm en studierichting die het nauwst aansluit bij zijn individuele capaciteiten. Het onthaalonderwijs ontwikkelt bij de leerling de nodige taal – en andere vaardigheden om zo tot een betere integratie in de samenleving te komen.

De doelgroep, de normen en de omkadering liggen decretaal vast in de Omzendbrief BaO/2006/03 voor het basisonderwijs.

Voor het secundair onderwijs gelden het Besluit van de Vlaamse regering van 24 mei 2002 en de Omzendbrief SO 75.

2.2 Onthaalonderwijs organiseren

Het onthaal van anderstalige nieuwkomers is een opdracht van alle scholen. Onthaalonderwijs omvat een onthaaljaar en een vervolgjaar.

De manier waarop scholen onthaalonderwijs organiseren, wordt niet opgelegd. Scholen kunnen hun anderstalige nieuwkomers opvangen in een reguliere klas, in een onthaalklas, taalbadklas of in een semi-geïntegreerde werking. In het secundair onderwijs is dit meestal in een onthaalklas, ook OKAN-klas genoemd. Voor het oprichten van een onthaalklas mogen scholen of scholengemeenschappen alle uren die ze genereren voor de anderstalige nieuwkomers samenleggen.*

*onthaalklas: een organisatievorm om anderstalige nieuwkomers onthaalonderwijs te bieden

taalbadklas: voltijdse en intensieve onderdompeling in de onderwijstaal met als doel de onderwijstaal te verwerven

2.3 Onthaalonderwijs, talenbeleid en geïntegreerd beleid op leerlingbegeleiding

Het geïntegreerd beleid op leerlingbegeleiding, talenbeleid en het onthaalonderwijs hangen nauw samen en overlappen elkaar.

In elke school kunnen anderstalige nieuwkomers zich aanmelden. Het is daarom wenselijk dat scholen pro-actief nadenken over hun onthaalbeleid en meer specifiek op hun talenbeleid alsook over de plaats van anderstalige nieuwkomers in het beleid op leerlingenbegeleiding. Anderstalige nieuwkomers hebben meestal specifieke onderwijsnoden. Enerzijds hebben ze problemen om zich uit te drukken in het Nederlands en om de schooltaal te begrijpen. Anderzijds bestaat de kans dat deze leerlingen meestal al heel wat turbulentie in hun leven. Ze komen daarenboven terecht in een maatschappij die hen vreemd is. Dit veroorzaakt heel wat stress en hun welbevinden staat onder druk.

Om deze leerlingen optimaal te begeleiden is het belangrijk dat de school een visie uitwerkt. De concrete uitwerking van deze visie is niet enkel de verantwoordelijkheid van een individuele leraar. Het is een ‘samenverhaal’, waarbij visie en uitwerking worden gedragen door het ganse team. Bij de uitwerking zijn creativiteit en differentiatie handvatten om de kloof te dichten. Structureel overleg is essentieel.

2.4 Doelstellingen van het onthaalonderwijs

Het decreet bepaalt dat scholen moeten werken aan Nederlandse taalverwerving en aan sociale integratie. OVSG vindt het belangrijk dat naast die doelen ook gewerkt wordt aan doelen op socio-emotioneel vlak, interculturaliteit en ouderbetrokkenheid.

Hieronder beschrijven we alle doelstellingen afzonderlijk. In de praktijk komen deze doelstellingen echter geïntegreerd aan bod.

1. Socio-emotionele ontwikkeling

Er zijn een aantal basisbehoeften waaraan voldaan moet worden om tot leren te komen. Het kind/de jongere moet zich lichamelijk en emotioneel veilig voelen. Deze kinderen/jongeren kunnen immers heel wat hebben meegemaakt: een verhuis, armoede, onveilige leefomstandigheden ... Ze komen hier terecht in een voor hen onbekende omgeving. Ze merken dat hier andere normen, gewoonten en waarden aanwezig zijn. Hierdoor zijn ze vaak in de war en voelen ze zich onveilig. Sommigen hebben ook weinig of geen schoolse ervaringen of geven een andere betekenis aan het belang van onderwijs. Overleven is vaak de eerste zorg. Het is belangrijk om de leerling de tijd te geven om tot rust te komen zodat zijn welbevinden terug positief wordt.

De eerste zorg van de school is ervoor te zorgen dat de leerlingen zich welkom voelen. Door ze te laten deelnemen aan het normale schoolleven krijgen de leerlingen de kans zich te integreren in een nieuwe groep die hen de nodige stabiliteit en veiligheid kan bieden om zich verder te kunnen ontplooiën.

Anderstalige nieuwkomers komen vaak uit probleemgebieden en zijn misschien blootgesteld geweest aan traumatische ervaringen. Elk individu verwerkt dit op zijn manier. De taak van de leraar bestaat erin om goed te observeren en na te gaan hoe het kind zich gedraagt in de klas, op de speelplaats ... Leraren kunnen niet in de rol van therapeut stappen maar zijn wel diegenen die signalen opvangen en kunnen optreden als vertrouwenspersoon. Het bieden van veiligheid, rust én de mogelijkheid om (gedoseerd) gevoelens te kunnen uiten zijn belangrijke aandachtspunten bij het omgaan met kinderen met traumatische ervaringen op school. De nabijheid van de leraar als vertrouwenspersoon is belangrijk. Dit wil zeggen dat de leraar in eerste instantie aan de zijde van de AN blijft. Indien nodig wordt het CLB ingeschakeld.

2. Werken aan taalvaardigheid

OVSG gelooft dat taalvaardigheid zich het best ontwikkelt door leerlingen te integreren in de reguliere werking. Binnenklasdifferentiatie, een inclusieve aanpak en een rijke taalomgeving kunnen heel wat positieve resultaten opleveren. Jonge kinderen leren de taal immers het best op een speelse en impliciete manier, door de taal te spreken met native speakers. Door een leerling in een taalbadklas op te vangen blijven heel wat mogelijkheden tot impliciet taalleren onbenut.

Met de leerlingen die in een OKAN klas (SO) zitten worden de ontwikkelingsdoelen OKAN nagestreefd. De ontwikkelingsdoelen zijn taalvaardigheidsdoelen en bevatten taaldoelen, taalondersteunende doelen, algemene doelen en attitudes. Voor de leerlingen van het basisonderwijs zijn de leerplannen Nederlandse taal richtinggevend.

Bij het werken aan taal ligt het accent op functionele taalvaardigheid namelijk begrijpen en begrepen worden in schoolse en buitenschoolse situaties. Voor een anderstalige nieuwkomer is durven praten een belangrijke te nemen drempel. Dit behoeft de nodige aandacht en aanmoediging. De leraar daagt de anderstalige nieuwkomers uit om de taal te leren door ze heel gericht in situaties te plaatsen waarin ze een doel moeten bereiken. Om dit doel te bereiken is het nodig de taal te begrijpen of te praten. De leraar bewaakt hierbij dat hij een veilig klasklimaat creëert waarin de leraar en medeleerlingen de anderstalige ondersteunen door ze te betrekken bij de interactie.

De leraar houdt er rekening mee dat elke leerling een eigen tempo volgt voor het verwerven van de taal. Hoewel alle anderstalige nieuwkomers de Nederlandse taal niet machtig zijn, is de beginsituatie heel variërend. Deze hangt af van de schoolse achtergrond, de thuiscontext, de moedertaalontwikkeling ...

De leraar houdt er rekening mee dat sommige leerlingen eerst door een 'stille periode' gaan waarin ze enkel de taal opnemen maar nog niet tot spreken komen. Hij lokt taalgedrag uit maar forceert niets.

3. Sociale integratie

Anderstalige nieuwkomers integreren in de school heeft niet enkel te maken met taal. Het sociaal gebeuren is minstens even belangrijk. Wanneer leerlingen worden afgezonderd in aparte klassen, dan verloopt de integratie moeizamer. De anderstalige nieuwkomer in de klas opnemen, ze laten

samenwerken met andere kinderen, vergroot de kans dat leerlingen op de speelplaats/tijdens andere vrije momenten samen activiteiten gaan doen.

Het bevorderen van de sociale integratie is een taak van het hele team waarin de onthaalleraar/zorgleraar een bijzondere rol heeft.

'Het onthaalonderwijs heeft tot doel de anderstalige nieuwkomer voor te bereiden op instromen in het gewoon onderwijs en de doorstroming te bevorderen in de reguliere klaspraktijk en de verdere schoolloopbaan. Het onthaalonderwijs moet de anderstalige nieuwkomer in staat stellen op een efficiënte manier te functioneren in de klas, in overeenstemming met zijn leeftijd, als lerend individu en als lid van de klas-/schoolgemeenschap.' (omzendbrief BaO/2006/03)

In het secundair onderwijs zitten anderstalige nieuwkomers tijdens het onthaaljaar in een OKAN- klas. Werken aan de doelstelling 'sociale integratie' is essentieel maar niet evident. De praktische uitwerking vormt een hele uitdaging. De leraar moet de leerlingen immers voorbereiden op het instromen in een reguliere klas. Deze reguliere klas bevindt zich vaak in een andere school. Een goede samenwerking met de school waarin de leerling het vervolgjaar zal aanvangen, is aangewezen. Voor het basisonderwijs is een goede samenwerking tussen onthaalleraar en klasleraar noodzakelijk o.a. door binnenklasdifferentiatie ter ondersteuning van de klasleraar.

Structureel overleg is essentieel. In het overleg hebben de leraren het niet enkel over leerresultaten en over socio-emotionele componenten maar even belangrijk is het ter sprake brengen van het leerpotentieel. In het individueel werkplan/handelingsplan krijgen de leer-, zelfsturende en sociale competenties een evenwaardige plaats naast de cognitieve competenties. Het is aan te bevelen om een nieuwe brede intake te doen bij de aanvang van het vervolgjaar en de onderwijsbehoeften van de OKAN-leerling in kaart te brengen.

De school denkt niet alleen bewust na over de plaats van het kind in de school maar ook over de plaats van het kind in de klas. Het welbevinden en de betrokkenheid van de leerling staan voorop. Elk individu wil er immers bij horen. Daarom laat de leraar de anderstalige nieuwkomer zo actief mogelijk deelnemen aan het klasgebeuren. Hij gaat hierbij op zoek naar waar de leerling goed in is, waar de interesses van de leerling liggen. Er worden herkenbare elementen van het thuisland in de klas gebracht (denk aan het aanduiden van het land van herkomst op een landkaart, een poster met het woord 'welkom' in verschillende talen...)

Anderstalige nieuwkomers zullen uiteraard niet aan alle activiteiten kunnen deelnemen. Op die momenten kan de leraar passend zelfstandig werk aanbieden. De uitdaging voor de leraar ligt erin een evenwicht te zoeken. De leerling krijgt best een plaats waarbij het voor de leraar makkelijker is om hem een extra steuntje te geven. Zo wordt vermeden dat de leerling uit het oog wordt verloren en zijn betrokkenheid daalt.

Net zoals voor alle leerlingen, is het geven van positieve feedback essentieel om deze leerlingen te motiveren. De leraar benut alle kansen tot het geven van positieve feedback, hoe klein het succes/de opbrengst ook is.

4. Interculturaliteit

Werken aan interculturaliteit is een decretale verplichting. In het leerplan Nederlandse taal* van het basisonderwijs staat een leerlijn '(inter-)culturele gerichtheid en taalgebruik' uitgeschreven. Voor het secundair onderwijs zijn hieromtrent doelen opgenomen in de OKAN-ontwikkelingsdoelen.

*domein taalbeschouwing, strategieën en (inter-)culturele gerichtheid

In het talenbeleid expliciteert de school het omgaan met meertaligheid en legt afspraken vast over de plaats van de thuistaal. Hier ligt een opdracht voor het schoolteam, namelijk: nadenken over het gebruik van de thuistaal in de klas, de school, bij uitstappen, bij het in groep werken ...

Het (beperkt) toelaten van de thuistaal toont dat de school respect opbrengt voor de identiteit en de thuiscultuur van de leerling. De leerling ervaart dat hij erbij hoort en dat hij mag zijn wie hij tot nu toe is. Dat kan als effect hebben dat de leerling zich meer gaat openstellen voor de schoolse activiteiten. Leraren die lesgeven in een sociaal- en cultuurgemengde context kunnen de diversiteit handig benutten als hefboom om sociale integratie te bevorderen.

Interesse tonen in de thuistaal van de leerling en de leerling hiervan op bepaalde momenten gebruik laten maken is gunstig voor het welbevinden. Leraren proberen zicht te krijgen op de ontwikkeling van de thuistaal vanuit het oogpunt dat de ontwikkeling van een vaardigheid in de ene taal kan bijdragen aan de ontwikkeling van diezelfde vaardigheid in het Nederlands. Wanneer leraren merken dat leerlingen een achterstand hebben in de taalontwikkeling is gerichtere ondersteuning aangewezen. Een leerling die een achterstand heeft in de moedertaalontwikkeling zal minder gemakkelijk Nederlands leren.

Een ander facet is het binnenbrengen van cultuurgebonden elementen in de klas of school. Enkele voorbeelden hiervan zijn: ouders inzetten in de klas, lesinhoud met 'hoe leven de mensen in ...', aandacht geven aan feestdagen van andere culturen, de thuistaal zichtbaar maken in de klas ...

5. Ouderbetrokkenheid

Ouderbetrokkenheid benoemt OVSG als een wederzijdse relatie tussen ouders en school. Meer bepaald de houding, gevoelens of attitude van de ouders tegenover de school en het onderwijs in het algemeen en de houding, gevoelens of attitude van de school tegenover de ouders.

Het allereerste contact met de school is de inschrijving. Het administratief luik is hiervan slechts één onderdeel. Een intakegesprek/onthaalgesprek (eventueel op een ander moment) waarbij de ouders, de voogd of andere verantwoordelijke van het kind voelen dat ze welkom zijn, biedt heel wat mogelijkheden om een goede beginsituatie van de leerling te bekomen. Uit een brede en diepgaande intake bekomt de school relevante gegevens. Er kan gepeild worden naar gegevens met betrekking tot de schoolse voorgeschiedenis van de leerling, het land van herkomst, traumatische ervaringen, migratiegeschiedenis, verlieservaring ... Aan de anderstalige nieuwkomers en/of ouders kan de nieuwe omgeving waarin ze terecht komen worden verduidelijkt en kan de werking van het CLB worden toegelicht. Met andere woorden tijdens de intake is er een brede uitwisseling van gegevens van school naar ouders en van ouders naar school. Op die manier krijgt de school zicht op het leven van de leerling en krijgen de ouders en leerlingen zicht op het schoolse leven. Tijdens de intake bespreekt de school de werkwijze van het onthaalonderwijs. Bij de instap in het secundair onderwijs krijgen de ouders info over de OKAN-klas als tussenstap, waarbij de leerling soms moet uitwijken naar een andere vestigingsplaats.

De school duidt ook het belang van ouderbetrokkenheid. Ouderbetrokkenheid stimuleert de ouders immers onrechtstreeks tot een actievere betrokkenheid en participatie aan de maatschappij. De school houdt er rekening mee dat deze ouders worden geconfronteerd met een nieuwe taal en cultuur. Hierdoor kan een emotionele gespannenheid voortkomen, die zij kunnen projecteren op hun kind.

De school zoekt partners (brugfiguren, zorgcoördinatoren, het CLB, andere ouders ...) om de ouders te ondersteunen. De school kan een loketfunctie opnemen en indien nodig doorverwijzen naar andere instanties.

Voor OVSG is een toegankelijke communicatie met de ouders onontbeerlijk. Dit versterkt de band tussen de ouders en de school en heeft invloed op het welbevinden, de leerkansen en de leerresultaten van de leerling. Voor de communicatie met anderstalige ouders zoekt de school naar een zo goed mogelijke oplossing en kan er eventueel beroep gedaan worden op tolken. In het talenbeleid neemt de school het communicatiebeleid met ouders mee op en specificeert daarin de communicatie met ouders van anderstaligen.

3. De praktijk (gekoppeld aan de toolbox aan de slag met anderstalige nieuwkomers)

3.1 Een warm welkom

Een anderstalige nieuwkomer meldt zich aan in de school. Ouders en kind zullen wellicht uitkijken naar een positief eerste contact. De eerste kennismaking met de school is dus belangrijk in de relatie tussen ouders/voogd en school.

Er moet heel wat informatie uitgewisseld worden. Zo kan de inschrijving op één moment volledig afgewerkt worden, maar kan dit ook opgesplitst worden in een laagdrempelig, informeel gesprek en nadien een administratief gedeelte.

Enkele aandachtspunten die bijdragen aan een positieve eerste kennismaking:

1. 'Warm' onthaal van de AN en de ouders/voogd

Waar het beleid vandaag nog vertrekt vanuit een dominant meerderheidsdenken ten aanzien van minderheden, verandert in de steden de dominante cultuur tot een veel complexere en meer diverse cultuur. Omgaan met diversiteit groeit uit tot een basiscompetentie voor alle burgers. Je kunt lange ideologische debatten voeren over de wenselijkheid van een goede kennis van het Nederlands en de wenselijkheid van meertaligheid, maar de realiteit voor wie op huisbezoek gaat, voor wie in de klas staat of op andere plekken op de eerste lijn werkt, is er één van meertaligheid. Dat vereist een beleid dat deze realiteit erkent en als vertrekpunt neemt. Wil een leraar met ouders communiceren die het Nederlands (nog) niet voldoende machtig zijn, dan is het in het belang van het kind dat de leraar zich kan en mag uitdrukken in andere talen die hij of zij beheerst, of dat een tolk of brugfiguur kan ingezet worden. En net zoals een inburgeringscursus start in de taal van de nieuwkomer, is hulpverlening gebaat bij een intakegesprek dat voldoende inzicht geeft op de vragen of problemen van de cliënt. Steeds vaker zullen mensen met zeer uiteenlopende migratie- of culturele achtergronden in dezelfde basisvoorzieningen terechtkomen. Kunnen omgaan met superdiversiteit en op maat werken – dus divers-sensitief - met alle burgers of cliënten is dan een basiscompetentie voor die frontlinieberoepen (Van Robaeys, 2014).

De open, reflectieve en onderzoekende grondhouding primeert op culturele en religieuze voorkennis, die een risico van culturalisering in zich draagt.

Doorslaggevend is een houding van respect, openheid en betrokkenheid, die voor 90% non-verbaal tot uiting wordt gebracht. Krishnamurti zegt heel mooi: 'Er is geen methode, alleen aandacht'. Een warm onthaal kan ook door een wereldkaart in de inkomhal van de school te hangen waarop je samen met de ouders en het kind het land van herkomst aanduidt.

Het volledige team betrekken bij het onthaal kan eveneens bijdragen tot een warm onthaal.

- Spreek af wie voor het onthaal en de inschrijving zorgt. Deze persoon kent de procedure en is op de hoogte van de in te vullen documenten.
- Bepaal wat de beste plaats is om het gesprek te voeren. Denk aan een kopje koffie/thee.
- Houd alle (verplichte) administratieve documenten bij de hand.
- Voorzie een intakeformulier specifiek voor anderstalige nieuwkomers ondersteund met pictogrammen. Volgende rubrieken, naast algemene gegevens van de leerling, versterken de intake: algemene thuissituatie, schoolverleden, talenkennis en geletterdheid, talenten en interesses...
- Schakel indien nodig een tolk in. De ouders kunnen ook zelf een tolk meebrengen. Eventueel kan je beroep doen op de tolkdiensten van elke provincie. Vraag op lokaal niveau na welke mogelijkheden, samenwerkingsverbanden, plaatselijk initiatieven, brugfiguren... er binnen jouw gemeente of stad zijn.
- Verklaar waarom je eventuele notities maakt tijdens een gesprek.
- Laat de klasleraar aanwezig zijn bij het gesprek.
- Betrek het kind bij het gesprek.

- Voorzie een klein speelhoekje met wat papier en potloden voor de leerlingen die zijn meegekomen. Sommigen zullen liever dicht bij de ouders blijven, anderen worden erdoor afgeleid en op hun gemak gesteld.
- Geef een rondleiding in de school met een korte kennismaking met de leraar (als de leraar niet aanwezig is bij het intakegesprek) van de zoon/de dochter is zeker ook onderdeel van een kennismakingsgesprek.

2. Spreek af wanneer de AN zal starten op school.

- De leerling kan het best starten op een gewone, reguliere klasdag. Hierdoor kan het kind onmiddellijk kennismaken met routines, afspraken, dagverloop...
- Houd rekening met 'chaos-dagen', zoals bij een Sinterklaasfeest, de schoolfoto's, schoolfeesten, kijkdagen... Tijdens deze dagen is het niet aangewezen om het kind op dat moment te laten aansluiten.
- Maak duidelijk aan de ouders, de leerling en het team wie de leerling zal ontvangen op school en hem/haar de eerste dag(en)/weken zal begeleiden en ondersteunen. Indien mogelijk laat je hen al kennis maken met elkaar.

3. Welke informatie hebben ouders nodig?

In eerste instantie hebben de ouders nood aan praktische informatie:

- Geef de lesuren mee van een schooldag. Hoe laat wordt de leerling verwacht in de school, wanneer zijn er speeltijden, wanneer eindigt de schooldag? Maak deze uren visueel zichtbaar via pictogrammen met de dagen van de week. Denk aan woensdag = halve dag en aan zaterdag en zondag = geen school. Geef ouders een gelamineerd kaartje mee waarop de schooluren visueel zijn voorgesteld (digitaal en analoog).
- Leg uit aan de ouders waarom op tijd aankomen belangrijk is voor het kind in functie van sociale integratie. Maak ook duidelijk wat de ouder en de leerling moeten doen indien ze te laat komen. Moet er ergens aangebeld worden of is de deur open, moet er eerst langs het secretariaat langsgedaan worden? Maak steeds zichtbaar en kenbaar dat aanwezig zijn belangrijk is, liefst op tijd. Maak er echter geen punt van, indien het op tijd zijn bij aanvang nog niet zo goed lukt. Wees je er van bewust dat omgaan met tijd relatief is en cultureel bepaald is.
- Maak duidelijk wat de afspraken zijn over het brengen en halen van het kind: waar de leerling wordt afgezet of opgehaald (de kleine poort, de fietsersuitgang, de afspraken voor wie alleen naar huis mag en wie wordt afgehaald...).
- Materialen die de school verwacht: een brooddoos, drank, een boekentas, turnzak en turngerief, een zwemzak en zwemgerief, andere schoolmaterialen...
- Voorzie een 'demo-box' met alle materialen opdat ouders begrijpen wat de school verwacht. De school kan zelf ook instaan voor de benodigde materialen indien het voor de ouders onmogelijk is om deze te voorzien.
- Geef belangrijke data mee zoals vakantiedagen, oudercontacten, geplande uitstappen...
- Geef een overzichtelijke (maand)kalender waarop met pictogrammen deze data zijn aangeduid. Indien een oudercontact een te grote stap is voor de ouders, kan de school bij aanvang op andere tijdstippen overleg hebben.
- Bespreek de mogelijkheden van maaltijden op school. Zijn er warme maaltijden, wat is de kostprijs, biedt de school verschillende menu's aan? Hoe verloopt de broodjesmaaltijd, waar gaan de kinderen eten, welke dranken kunnen benut worden...?
- Bespreek de afspraken rond meebrengen van tussendoortjes. Sommige scholen voorzien zelf voor alle kinderen een tussendoortje, op andere scholen brengen kinderen dit zelf mee. Wat is wel of niet toegelaten? Wat is eventueel de kostprijs en hoe wordt dit verrekend? Vertel, indien nodig, de ouders waarom een tussendoortje voor een opgroeiend kind belangrijk is.
- Toon op welke manier met de ouders gecommuniceerd wordt. Veelal is de agenda hiervoor het middel. Soms is er ook een mededelingenmap. Toon het aan de ouders. Vertel over de werkwijze. Maak er de ouders op attent dat ook zij gebruik kunnen maken van dit medium. Maak gebruik van een pictogrammenboekje waarin picto's staan uitgelegd in verschillende talen. Laat zeker weten dat een babbel aan de schoolpoort of in de klas eveneens een mogelijkheid is.
- Duid een persoon aan die steeds het eerste aanspreekpunt is voor de ouders. Geef een foto mee. Ook van andere betrokken personen kan je een foto meegeven alsook de contactgegevens. Pols bij de ouders of zij al andere ouders van de school kennen waar zij

met vragen eventueel bij terecht kunnen. De kracht van een netwerk of brugfiguur hier vermelden.

- Wat zijn de mogelijkheden om de school te contacteren? Is dat telefonisch, persoonlijk of via een briefje met het kind? Voor veel anderstalige nieuwkomers is schriftelijke communicatie niet zo gemakkelijk. Het eerste aanspreekpunt is dan de persoon die de ouders zelf opzoekt en bevrucht? Het is vaak een grote stap voor de ouders om zelf contact op te nemen met de school. Stel hen gerust, zeg dat dat hier een gewoonte is en dat je zelfs verwacht dat ouders betrokken zijn.
 - Vertel over het schoolreglement. Duid daarin de belangrijkste zaken aan, zoals wat te doen indien je kind ziek is. Laat de ouder weten dat zij akkoord dienen te gaan met het reglement bij inschrijving.
 - De school kan een aangepast schoolreglement met ondersteuning van pictogrammen en foto's voor anderstalige nieuwkomers aanbieden.
 - ...
4. Voorzie een rondleiding in de school. Laat zien in welke klas hun kind zal aansluiten, waar in de klas er een plekje is, (indien al geweten), waar de speelplaats is, de turnzaal, de refter... Bedenk dat wat voor ons vanzelfsprekend is, voor heel wat anderstalige nieuwkomers wellicht helemaal nieuw is! Het is ook een goed idee om te zorgen voor een duidelijke bewegwijzering doorheen heel de school, ondersteund door pictogrammen, prenten of foto's.
5. Maak meteen een vervolgafpraak met de ouders voor een gesprek over een tweetal weken. Daarop kan dan op een informele manier besproken worden hoe het kind zich voelt, welke vragen de ouders hebben, waar de school nog graag informatie over heeft. Dit is geen probleemgesprek, maar een losse babbel, waardoor de schooldrempel voor de anderstalige nieuwkomer kan verlaagd worden.

Een leuk idee is het voorzien van een 'Welkomspakket' voor ouder en kind(eren). Daarin zit de (eventueel aangepaste) schoolbrochure, de noodzakelijke info, een overzichtelijk lijstje met mee te brengen materialen (met foto's?), een fotoboek van de school, een buddy voor de nieuwe leerling, tekeningen van klasgenoten, schoolgerief...

3.2 Klaskeuze anderstalige nieuwkomers

Welke criteria bepalen de klaskeuze?

- **Leeftijd**

Dit is het allerbelangrijkste criterium. Het is belangrijk dat een kind kan aansluiten bij leeftijdsgenoten. Vaak zijn de interesses dezelfde en sluit het kind sneller aan bij de groep. De school zal het kind dus steeds bij leeftijdsgenoten laten aansluiten.

Wees je er van bewust dat de leerling ervaringen heeft die mogelijks niet gekend zijn bij de andere leerlingen. De leef- en belevingswereld kan dus anders zijn. Dit is beslist een meerwaarde. Echter, wanneer de leerling negatieve en traumatiserende ervaringen heeft gehad, blijf je discreet. Je maakt afspraken met de klas over het omgaan met het gedrag van de leerling.

- **Zorgzame afweging op basis van klascontext**

Overweeg vanuit de noden van de individuele leerling en in functie van het aantal nieuwkomers of het aangewezen is ze samen in een klas te laten aansluiten of net niet? Bedenk ook hoeveel leerlingen er in de klas zijn die extra onderwijsbehoeften hebben. Ook de groepsdynamiek in de klas kan een bepalende factor zijn bij de klaskeuze.

- **Leercapaciteit**

Elk kind wil leren. Elk kind is nieuwsgierig naar zaken die het niet kent. Deze leergierigheid benut de school ten volle. Observeer door welke zaken het kind snel geboeid is of waar het spontaan naartoe stapt. Bied de leerling materialen, boeken, acties aan en observeer. Maak mogelijkheden zichtbaar via picto's, vraag wat de leerling herkent, al eens heeft gedaan, wat hetzelfde was vroeger of net anders...? Moedig de leerling sterk aan, geef duidelijk je appreciatie weer. Stel voor het kind een leertraject op met specifieke doelen en acties. De focus ligt op sociale integratie en taalvaardigheid. Zie ook andere materialen.

- **Schoolervaringen/gealfabetiseerd of niet**

Een kind dat al schoolse ervaringen heeft zal sneller aansluiting vinden bij het schoolse systeem (denk aan in de rij staan, afspraken naleven in de klas, geconcentreerd kunnen luisteren...) Indien een kind nog geen ervaring heeft zal hier moeten aan gewerkt worden. Het is voor dat kind geen evidentie dat de klas die dingen doet zoals ze ze doet (bijvoorbeeld: de bel rinkelt en de kinderen staan op, we gaan spelen en nemen een koekje mee, de leraar vraagt om een opdracht uit te voeren en de kinderen voeren uit...). Indien het kind aansluit in het kleuteronderwijs en de lagere graden van de lagere school dan zal het snel kopieergedrag vertonen wat een signaal is dat het observeert en begrijpt wat er verwacht wordt. Een ouder kind zal expliciete instructie nodig hebben om de basis van de klaswerking onder de knie te krijgen. Toon alles voor, praat heel veel tegen het kind, laat het nadoen en kopiëren, en moedig elke stap aan. Geef veel tijd aan het kind om zich de zaken eigen te maken.

GRIMM-model

3.3 Onthaal in de klas

1. Voorbereiding met de klas

- Voorzie een aangename werkplek voor de leerling in functie van sociale integratie, liefst niet te ver van de leraar en goed bereikbaar om interactie mogelijk te maken. Laat een klasgenoot een 'buddy' zijn die meehelpt, laat kopiëren en zorg dat die steeds nabij is in de klas.
- Zorg voor 'taal- en cultuurprikkels' in je klas: een fotomuur met mensen van diverse herkomst, 'welkom' in verschillende talen, een wereldkaart waarop het kind zijn eigen afkomst kan tonen...
- Bespreek met de klas vooraf de (mogelijke) komst van een AN. Wat betekent het om in een klas te komen waar je de taal niet begrijpt? Hoe kan je dan met elkaar praten?
- Bespreek wie van de klas wil optreden als 'buddy' of een thuistaalbuddy uit een andere klas en maak ook duidelijk wat er dan van hem of haar verwacht wordt.
- Bekijk of er mogelijkheden zijn om de klas zo in te richten dat groepswork of samenwerken wordt gestimuleerd.
- De daglijst en de weekkalender moeten ook voor een AN duidelijk zijn, bv door gebruik te maken van pictogrammen. Dit geldt ook voor de klasafspraken.
- TIP: Maak samen met de leerlingen een woordspin met mogelijke acties om de AN welkom te heten en te betrekken in het klasgebeuren.
- TIP: Doe activiteiten waarbij de leerlingen zelf met andere talen aan de slag gaan. Voorbeelden: een welkomstaffiche maken, een talen-memory, een liedje aanleren, tellen tot 10 in verschillende talen.

2. De eerste kennismaking in de eigen klas

- Neem bij het belsegnal rustig de tijd om de hele klas te verzamelen. De buddy stelt zichzelf als eerste voor en daarna de andere kinderen. Dan ga je pas naar de klas. Je past meteen de gangbare regels toe (in de rij, per twee?).
- Sommige kinderen voelen zich nog niet veilig en willen hun jas niet uitdoen of hun eigen spulletjes graag dicht bij zich houden. Laat dit een tijdje toe tot ze zich meer op hun gemak voelen.

- Zet de AN niet teveel in de kijker. Begeleid hem naar zijn plaats of laat de buddy dit doen. Laat het klasverloop z'n gewone gang gaan. Toon duidelijk wat de gewoonten in de klas zijn, (voorbeeld: afval in de vuilbak, agenda's op de tafel van de leraar, brooddozen in de bak...).
- Tracht de dag als een gewone dag te laten verlopen. Op die manier installeer je onmiddellijk de routine en de afspraken van de klas. Dit wordt vrij snel voorspelbaar wat voor de anderstalige nieuwkomer rust en veiligheid creëert.
- Werk rond de namen van de kinderen. Maak naamkaartjes of laat hen hun eigen button ontwerpen met hun naam en een tekening of afbeelding. Dit is voor de leerling een goed hulpmiddel om de andere kinderen te leren kennen. Sta ook stil bij de juiste uitspraak van de namen. Speel naamspelletjes (voorbeeld: een bol wol naar elkaar gooien en de naam van dat kind zeggen, maak een namenmemory met foto's en namen of symbolen van de kinderen)
- Speel af en toe een spelletje waarbij de taal geen hindernis vormt. Soms is niet enkel de taal een hindernis. Er zijn kinderen die uit een ander onderwijssysteem (culturele verschillen) komen en/of die een hele tijd niet naar school zijn kunnen gaan. Houd er als leraar rekening mee dat er meerdere hindernissen kunnen zijn. Een klasspel kan dus voor sommige AN-ers een nieuw gegeven zijn! Ga voor eenvoudige spelvormen. De nadruk ligt op het 'samen spelen' (voorbeelden: Jenga, Vier op een rij, UNO, memory, Rush hour, Tafelvoetbal, sjoelbak, samen een puzzel of tangram maken, kaartspelen, Mikado...). Dit doet de klas met de focus op sociale integratie. Wees alert dat niet elk kind weet hoe je spelletjes speelt. Het volgen van vaste regels is niet steeds een evidentie. Hier is dus instructie bij nodig.
- Als tijdens de eerste uren op school voor de klasgroep een les LBV of LO gepland staat, laat de AN-leerling dan meedoen en ga bij voorkeur zelf ook mee. Jouw nabijheid als leraar is op deze momenten onontbeerlijk.
- Blijf ook tijdens de speeltijd de eerste dag(en) in de buurt. Wees steeds nabij. Jij creëert rust en veiligheid.

3. Aandachtspunten tijdens het dagelijks klasgebeuren

Wat voor ons vanzelfsprekend is en geen uitleg nodig heeft, is dit niet altijd voor de AN-leerling. Duidelijke afspraken en een duidelijke structuur zijn dan ook belangrijk.

- Laat de leerling zoveel mogelijk aansluiten bij de lessen en activiteiten, ook al zal hij niet alles begrijpen. Van de andere kinderen zal hij veel opsteken. Laat de leerling veel (af)kijken, kopiëren, proberen en ondernemen. Betrek het kind zoveel mogelijk, praat veel tegen het kind, zorg dat de buddy nabij is.
- Houd als leraar rekening met het gegeven dat voor sommige AN-leerlingen het niet vanzelfsprekend is om individueel en zelfstandig aan de slag te gaan. Voor kinderen die opgroeien in een groeps cultuur is samenwerken de norm.
- De AN-leerling doet zoveel mogelijk mee met de andere kinderen. Als de geplande leerstof nog niet haalbaar is, dan wordt er gedifferentieerd. Een AN-leerling heeft eigen doelen die zich richten op sociale integratie en taalvaardigheid. Aansluiten bij leerstof wiskunde is dus geen must.
- Maak een individueel lesrooster voor de AN-leerling. Bedenk welke lessen hij kan meedoen en voor welke lessen je best een alternatief biedt of extra ondersteuning moet voorzien. Maak dit voor jezelf én voor de leerling. Zorg dat in het lesrooster voor de AN-leerling duidelijk wordt wat hij op elk moment moet doen.
- Voorzie hulpmiddelen om zich uit te drukken of aan te geven dat er een probleem is. Voorbeelden: rood/groen wc-rolletje (rood = ik heb hulp nodig), een pictogrammenboekje met de meest voorkomende hulpvragen, gevoelskaartjes...
- Visualiseer heel veel boodschappen in je klas.
- Voor alle kinderen geldt dat de boog niet altijd gespannen kan staan, maar voor een AN-leerling zijn geregeld rustpauzes nemen zeker een aanrader. Al die nieuwe indrukken verwerken is erg vermoeiend, zeker als de AN al een heel 'verhuistraject' heeft afgelegd. (i.v.m. de specifieke situatie van vluchtelingen verwijzen we naar een verder hoofdstuk) Je kan dan een busy-box gebruiken (waarbij we de doelen voorop houden, waardoor het geen bezigheidstherapie wordt. In die box kan het kind volgende materialen vinden: tangrams, puzzels, kleurboeken, sudoku, krasblok, prikblok, vouwblaadjes met stappenplan, scoobidoo, materiaal met zelfcontrole, klikklakboekjes, letterdoos, stempeldoos, boek in eigen taal, stappenplan veters knopen, stripverhaal). Probeer ook aan te sluiten bij wat er nu leeft in de klas, materialen die de woordenschat van de week ondersteunen...

- Respecteer de stille periode waar tweede taalleerders door moeten. Sommigen hebben hier meer tijd voor nodig dan anderen. (zie ook hoofdstuk 5: Taal)
- Geef bij het verdelen van de taken de AN-leerling verantwoordelijkheid waarvoor geen taal nodig is: planten water geven, het bord vegen, het licht aan- en uitdoen, de goudvis verzorgen, de kaffen ophalen, het zand bij de zandbak opkuisen...
- Geef de leerling een woordenschrift om nieuwe woorden in te noteren of tekenen. Hij kan de vertaling van die nieuwe woorden opzoeken op de computer of in het woordenboek en in de eigen taal noteren in het schrift. Hij kan hier ook andere dingen in kwijt, bv. namen of tekeningen van andere kinderen, foto's uit tijdschriften van wat hij interessant vindt...
- Geef de leerling een pakje post-its waar hij alles mee kan labelen in het Nederlands en in de eigen taal.
- De lessen LO en MuVo zijn ideale momenten om in te zetten op sociale integratie. Tijdens deze lessen kan de AN snel aansluiting vinden en pikt hij ook al heel wat taal op!
- Activiteiten op de computer kunnen (mits goed gekozen spelletjes of programma's) een goede bijdrage leveren aan de taalontwikkeling van de AN-leerling. Anderzijds is te veel aan de computer werken niet bevorderlijk voor de aansluiting bij de klasgroep. Laat indien mogelijk de AN samen met een andere leerling werken of beperk de computertijd.
- Integreren in de klasgroep en taal opsteken zijn de grootste prioriteiten voor een anderstalige nieuwkomer. Om dit te bereiken probeer je zoveel mogelijk in te zetten op interactie. Door samen te werken met een andere (taalvaardige) leerling of in groepswerk leert de AN-leerling snel wat er van hem verwacht wordt, hij leert nieuwe woorden, voelt zich veiliger omdat hij een voorbeeld kan volgen.
- Bij een WO-les waarin onderzoeken, experimenteren, actief leren aan bod komen via groepswerk en interactieve en coöperatieve werkvormen, kan de AN-leerling vlot aansluiten. Verloopt de les erg talig (met vnl. invulbladen of veel relatief moeilijke teksten) dan wordt het moeilijker om te kunnen volgen.
- Voorzie dan toch aangepaste materialen rond hetzelfde onderwerp, bijvoorbeeld informatieve boeken met minder tekst, goede websites of invulbladen waar slechts enkele woorden moeten genoteerd worden. Laat in dit geval de woorden overschrijven.

3.4 Beginsituatie

Het achterhalen van de beginsituatie van een AN is nuttig om te bepalen welk aanbod de leerling nodig heeft. Hierbij is het belangrijk om vooral een breed beeld te krijgen van wat de leerling al kan of waar zijn interesses liggen.

Toetsen afnemen is vaak niet de beste keuze om de beginsituatie vast te stellen. De leerling observeren in verschillende situaties op school, eventueel door verschillende leraren, geeft een breder en eerlijker beeld.

De informatie uit het intakegesprek bij de inschrijving neem je uiteraard ook mee.

Wat is mogelijk relevante informatie voor de beginsituatie?

- Sociale competenties en zelfsturing
- Alfabetisering in eigen taal/eigen schrift
- Verworven schoolse vaardigheden
- Wiskundige vaardigheden
- Interesses, talenten die buiten het schoolse curriculum vallen

Neem voldoende tijd voor observatie, toetsing en gesprekken.

a. Sociale competenties en zelfsturing

We stellen in onze visie op onthaalonderwijs dat het welbevinden en een positief zelfbeeld een belangrijke basis vormen waardoor een kind tot leren kan komen. Je kan ook leren met een laag welbevinden en dit zelfs positief beïnvloeden door successen te garanderen. Het is dan ook aangewezen om dit vanaf de instap goed op te volgen.

Hoe voelt de leerling zich? Zoekt hij contact met andere leerlingen of de leraar? Tracht hij aansluiting te vinden bij het klasgebeuren? Heeft hij interesse voor wat anderen doen? Probeert hij te begrijpen wat er verwacht wordt, mee te doen in de klas en op de school? (zie observatielijst sociaal-emotionele vaardigheden)

b. Alfabetisering in eigen taal/ eigen schrift

De achtergrond van waaruit AN de school binnenkomen is heel divers. Sommigen hebben al een schoolcarrière achter de rug en beschikken over heel wat schoolse vaardigheden in hun eigen taal. Anderen zijn misschien even of nooit naar school geweest en missen dan ook heel wat vaardigheden die in ons schoolsysteem noodzakelijk zijn. Sommige staan misschien zelfs verder in bepaalde leerstofonderdelen dan de leerlingen van de klas.

In het inschrijvingsgesprek is de schoolse voorgeschiedenis van de leerling al aan bod gekomen. Ben je toch niet zeker of de leerling voldoende kan lezen en schrijven, vraag dan om een boekje in eigen taal mee te brengen en eruit voor te lezen, of laat de leerling een tekening maken en vraag om in de eigen taal op te schrijven wat hij getekend heeft.

c. Verworven schoolse vaardigheden

Observatie leert je al snel of de leerling gewoon is om zich te houden aan de afspraken en regels die op school gelden. Houd er rekening mee dat de afspraken in jouw school anders kunnen zijn dan in het thuisland van de leerling. Ga als leraar op zoek naar informatie over het schoolse systeem van het thuisland.

Weet de leerling hoe hij zich moet gedragen in de klas, op de speelplaats? Kan hij omgaan met het materiaal? Kan hij zich gedurende een bepaalde tijd concentreren op een taak?

d. Wiskundige vaardigheden

Wil je een zicht krijgen op de mate waarin de leerling al wiskundige vaardigheden heeft verworven, dan is het belangrijk om de factor 'taal' zoveel mogelijk uit te sluiten. Talige instructies hebben dan uiteraard geen zin. Beperk de screening tot de meest fundamentele vaardigheden. Bied een reeks oefeningen aan en observeer of de leerling hiermee aan de slag gaat.

Rekenspelletjes die niet veel uitleg nodig hebben, kunnen ook een goede manier zijn om erachter te komen of de leerling een aantal wiskundige vaardigheden heeft verworven. Bedenk echter dat niet in alle culturen het spelen van spelletjes is ingeburgerd.

- Spelletjes met de dobbelsteen geven je een zicht op het getalbegrip
- Ganzenbordspel met +1, +2...
- Memory met getalbeelden en cijfers
-

e. Interesses, talenten die buiten het schoolse curriculum vallen

De AN mist misschien een aantal vaardigheden die wij noodzakelijk achten om in ons onderwijssysteem mee te kunnen, maar beschikt over heel andere vaardigheden. Vooral met het oog op de sociale integratie en het welbevinden van de leerling is het een meerwaarde om te weten te komen wat hij goed kan of waar zijn interesses liggen. Hierop inspelen kan een goede motivator zijn om Nederlandse woorden te leren!

f. En taal dan?

Als een AN helemaal géén Nederlands begrijpt, is het zinloos om een taaltoets af te nemen. Belangrijker is het om te observeren hoe het gaat met de sociale taalcompetenties van de AN: probeert hij woorden na te zeggen, zich uit te drukken met gebaren of hulpkaartjes, zoekt hij communicatiemogelijkheden? Hiervoor verwijzen we weer naar de observatielijst sociaal-emotionele vaardigheden.

g. Wat doe je met de informatie?

Een beknopte, brede en doelgerichte beginsituatieanalyse geeft je handvatten om te bepalen waar je met de AN het eerst aan zal werken. De overheid verwacht immers dat je een individueel plan

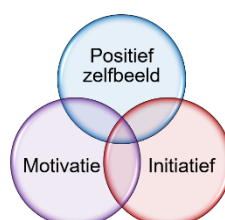
opmaakt als je uren voor de opvang van AN hebt gekregen. Ook als je geen uren hebt gekregen is het zinvol om voor de AN een individueel plan op te maken. De gegevens uit de BSA kunnen je daarbij helpen. Bovendien is het aangewezen om na verloop van tijd te kunnen vaststellen wat de effecten van je genomen acties zijn. Het is voor alle partijen interessanter om te weten te komen welke vooruitgang de AN-leerling al heeft gemaakt, dan aan te vinken wat hij allemaal nog niet kan in vergelijking met zijn klasgenoten!

Voor het opmaken van een individueel plan verwijzen we naar het volgende hoofdstuk.

h. Kleuter anderstalige nieuwkomer

Een AN-kleuter die de school binnenkomt, moet zich in de eerste plaats thuis voelen. Het leren van taal is niet de eerste prioriteit. Wel het inzetten op sociale integratie: vriendjes maken, de klasregels leren kennen, leren omgaan met de materialen, samen spelen, op een goede manier zijn behoeften duidelijk maken... Als een kleuter zich thuis voelt en tot spelen komt met de klasgenoten verloopt het oppikken van taal op een heel natuurlijke manier.

Voor het opmaken van een beginsituatie ligt daar dan ook de focus. Hoewel het snel aanleren van redzaamheidswoorden erg belangrijk zijn in kader van welbevinden en verbondenheid.

Neem voldoende tijd om de basisvoorwaarden en brede ontwikkelingsdoelen te observeren:

1. Basisvoorwaarden:

Positief zelfbeeld - emotionele veiligheid -welbevinden

Motivatie - interesse – betrokkenheid

Initiatief nemen – ondernemingszin

2. Brede ontwikkelingsdoelen:

Algemene ontwikkelingsveld:

→ communicatie, exploratie, zelfsturing, zelfstandigheid, samenwerking, creativiteit en probleemoplossing

Specifieke ontwikkelingsveld :

→ ordent de doelen in leergebieden

3.5 Individueel werkplan (IWP)

a. Het individueel werkplan/leertraject

De regelgeving vraagt dat voor elke anderstalige nieuwkomer die AN lestijden (Bao) of uren-leraar (SO) genereert een individueel werkplan wordt opgesteld (decretaal wordt de term werkplan/leertraject gebruikt). Ook als je voor de AN geen middelen krijgt, is het aangewezen een IWP op te maken, passend binnen een geïntegreerd beleid op leerlingenbegeleiding.

Een individueel werkplan geeft richting aan het traject dat je voor de AN uitstippelt.

'Het werkplan geeft naast leerelementen ook leerevoluties weer, zowel binnen de aparte als binnen de geïntegreerde opvang van de anderstalige nieuwkomer.

Je legt vast welke doelen met deze leerling zullen worden nagestreefd, hoe dit zal gebeuren en wie daarin een rol opneemt. Evaluatie van de verschillende stappen maakt ook deel uit van het individueel werkplan.

In functie van de beginsituatie en de leerevolutie van de anderstalige nieuwkomer wordt de onthaalstrategie beschreven en opgevolgd.' (BaO/2006/03) *'De deelnemende school of scholen verbinden zich er toe voor elke anderstalige nieuwkomer een leertraject uit te werken dat voldoet aan*

de ontwikkelingsdoelen van het onthaalonderwijs. Voor elke anderstalige nieuwkomer wordt een individueel leertraject uitgewerkt waarin het niveau doorheen het jaar voor elke leerling wordt bijgesteld rekening houdend met zijn mogelijkheden en tussentijdse resultaten. De doelstellingen van het OKAN-jaar vormen daarvoor het kader.

Uit het leertraject moet duidelijk de opvolging van de anderstalige nieuwkomer blijken. Uiteraard gebeurt dit in samenwerking met het betrokken CLB. Uitgaande van de beginsituatie van de anderstalige nieuwkomer wordt er namelijk een strategie uitgestippeld om de ontwikkelingsdoelen na te streven. Tevens wordt de wijze van evalueren opgenomen in het leertraject.' (SO/75)

Het is niet nodig dat een school een ander document van werkplanning opmaakt voor een anderstalige nieuwkomer. De school kan één document gebruiken voor alle leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. De regelgeving zegt dat de school minimaal moet aantonen hoe aan taalverwerving en sociale integratie wordt gewerkt.

Met de gegevens vanuit de intake kan de school aan de slag om te bepalen welke aanpak er nodig is, welk traject de leerling het best volgt, hoe dit praktisch en inhoudelijk wordt vormgegeven. Deze planmatige werking wordt telkens geëvalueerd en indien nodig bijgestuurd.

In het werkplan registreert de onthaalleraar en/of de klasleraar de verschillende stappen van het leertraject van de leerling in het algemeen en van het taalverwervingsproces in het bijzonder. Op die manier krijgt hij zicht op het taalleervermogen, de leercompetenties, de zelfsturende competenties en sociale competenties van de leerling. Het team observeert ruim en heeft oog voor alle capaciteiten van de leerling. Vertrekkend vanuit de interesses en sterktes van de leerling worden nieuwe doelstellingen opgesteld.

- b. Wat neem je zeker op in het IWP?

Doelen Taalvaardigheid **Doelen Sociale integratie**

Uit de omzendbrief:

Het onthaalonderwijs ontwikkelt bij de anderstalige nieuwkomer de nodige taal- en andere vaardigheden om de leerboodschappen, die in de toekomstige klas zullen verstuurd worden, te kunnen begrijpen en om deel te kunnen nemen aan het sociale verkeer dat in de klas en op school plaatsgrijpt. Deze vaardigheden moeten de anderstalige nieuwkomers in staat stellen zich te integreren in onze samenleving.

Het onthaalonderwijs, zowel in het onthaaljaar als in het vervolgjaar, maakt werk van de actieve integratie van de anderstalige nieuwkomer in het schoolleven, waarbij de relatie van de anderstalige nieuwkomer met de klastitularis en met leeftijdgenoten de nodige aandacht krijgt. Leren omgaan met sociale en culturele verscheidenheid is hierin van groot belang.(BaO/2006/03)

1. Inzetten op taalvaardigheid

Er zijn geen decretaal vastgelegde doelensets voor de AN in het basisonderwijs. De eindtermen en leerplandoelen zijn richtinggevend. De onderwijsbehoeften van de AN staan centraal. De AN heeft in de eerste plaats nood aan taal *om zich te kunnen behelpen*. Denk in functie van 'wat is noodzakelijk voor deze AN-leerling om te kunnen functioneren in deze klasgroep en in onze school'. Leer het kind alvast een aantal standaardzinnen waar hij onmiddellijk mee geholpen is. Wees je ervan bewust dat sommige kinderen eerst lange tijd zullen luisteren en moeten wennen aan de klanken van de taal alvorens zelf tot (re)productie zal komen. Geef tijd. Verlang niet dat het kind de leerstof van de klas oppikt (zeker in de hogere leerjaren). Dit is immers het hoogste niveau van taalverwerving. Schenk bij de start aandacht aan gewenningstaal en zelfredzaamheidstaal (aangeven dat het kind iets nodig heeft), dan omgangstaal (spontaan vertellen en vragen stellen) en pas als laatste instructietaal (nodig om leerstof op te pikken).

Gebruik van de moedertaal	Stille periode	Telegramstijl	Alledaagse taalvaardigheid	Schoolse taalvaardigheid
1ste taalcontact • Eigen moedertaal in een anderstalige context inzetten	• Actief kijken & luisteren – kennis opbouwen • Nog niet spreken	na 2 maanden – 1 jaar • Produceert losse woorden, vaste uitdrukkingen & korte zinnen. <i>Bv. Plassen. Bv. Nee, ik wil niet.</i>	na 2 jaar • Woordenschat neemt toe • Langere zinnen <i>Bv. Waar is de speeltuin? Bv. Hoeveel kost een brood?</i>	Na 5 – 8 jaar of meer • Communicatie op abstracter, schoolse niveau <i>Bv. de taal van wiskundige begrippen</i>

Voor het bepalen van doelen op vlak van taalvaardigheid voor de AN kan je beroep doen op de eindtermen Nederlands en de leerplandoelen. Selecteer uit de leerplandoelen haalbare en nuttige doelen die op korte (enkele weken) of middellange termijn (enkele maanden) na te streven zijn. Kies daarbij voor doelen die verwijzen naar het kunnen begrijpen van de taal op school en het begrepen worden door anderen.

Het Cteno stelde de '**Doelenlijst Anderstalige Nieuwkomers**' op. Deze doelen kunnen inzicht geven in wat een AN met taal moet kunnen doen en waar dus de eerste noden liggen.

Kijk in de '**Toolkit Breed Evalueren**' ook onder het hoofdstuk 'Hoe breng je de taalontwikkeling van anderstalige nieuwkomers in kaart'. Daar vind je o.a. tips om het groeiproces van een AN op te volgen.

http://www.ond.vlaanderen.be/toetsenvoorscholen/toolkit_breed_evalueren_bao/pdf/5.pdf

2. Inzetten op sociale integratie

De anderstalige nieuwkomer heeft mogelijks geen of onvoldoende kennis over de gewoonten, de afspraken en de regels die gelden in de klas en de school of de bredere maatschappelijke omgeving. Om de anderstalige nieuwkomer hierin te ondersteunen zal er dus expliciet aandacht aan besteed worden. De leraar verwerft best kennis over de gewoonten en waarden in de thuissituatie. Op die manier kunnen overeenkomsten en verschillen geduid worden naar ouders en kind.

De leerplandoelen met betrekking tot sociale vaardigheden kunnen hierbij richtinggevend zijn. Via observatie kunnen ook aanvullende doelen worden opgenomen. Hierbij kan je denken aan doelen en acties die betrekking hebben op de AN zelf (contact durven zoeken, zich duidelijk kunnen maken met behulp van hulpmiddelen...) maar ook op de omgeving (de klasgroep leren omgaan met diversiteit, ingrepen in het uurrooster of in de planning van leerstof die activiteiten rond sociale integratie mogelijk maken, een school die een gestructureerde omgeving biedt voor een AN, die zorgt voor veiligheid en herkenbaarheid...).

3. Inzetten op generieke competenties (optioneel en aanvullend bij het bovenstaande)

Daarnaast adviseren we om ook in te zetten op volgende competenties:

- Zelfsturende competenties (doelgerichtheid, doorzettingsvermogen, flexibiliteit, kritische zin, omgaan met stress, zelfredzaamheid, zin voor en nauwkeurigheid)
- Leercompetenties (leervermogen, informatie verwerken, creativiteit, plannen, zin voor initiatief)
- Sociale competenties (communiceren, assertiviteit, samenwerken, omgaan met diversiteit, loyaliteit, leidinggeven)
- Functionele competenties (talig functioneren, rekenkundig functioneren, technologisch functioneren)

In de visietekst '**Breed evalueren**' van het steunpunt GOK vind je deze (deel)competenties en attitudes terug. De deelaspecten geven een beeld, een verduidelijking van wat er onder de generieke competentie wordt verstaan maar het is niet de bedoeling dat er een optelsom wordt gemaakt van de scores binnen de deelaspecten om tot een uitspraak te komen rond de generieke competenties. De beoordeling moet eerder holistisch gebeuren. Meteen is duidelijk dat een uitspraak over de vier hoofdcompetenties niet kan gebaseerd zijn op slechts één deelaspect.

3.6 Opvolgen en evaluatie van de vorderingen van het kind

Het individueel werkplan dat werd opgesteld is richtinggevend bij de evaluatie en de opvolging van het kind. De evaluatie heeft betrekking op de geselecteerde doelen. Hierover wordt dus gerapporteerd naar ouders. De evolutie wordt tevens met het kind besproken. Het kind krijgt dus een aangepast en gedifferentieerd rapport met de evaluatiegegevens die betrekking hebben op de vooropgestelde doelen. De doelen worden geselecteerd op korte termijn, voor een periode van 4 à 6 weken. Hoe sneller kinderen positieve feedback krijgen op hun groei, hoe sneller zelfvertrouwen zal groeien. Betrek de leerling bij de vooropgestelde doelen. Nadien volgt een evaluatie en kan het plan worden bijgestuurd en nieuwe doelen toegevoegd.

Indien de klasleraar of de AN-leraar onvoldoende vorderingen kan observeren zal het zorgteam zich hier mee over buigen.

a. Evalueren van anderstalige nieuwkomers

De school neemt in zijn beleid ook een luik op over evalueren* van anderstalige nieuwkomers. Het accent ligt op 'evalueren om te leren' met als doel het leerproces van de leerling te ondersteunen en het onderwijsproces van de leraar bij te sturen.

In het begin is de anderstalige nieuwkomer nog niet taalvaardig genoeg waardoor er geen correct beeld kan worden gevormd van de verworven competenties. Daarom staat het evalueren in het teken van wat al goed gaat, van het groeiproces en het potentieel van de leerling. De focus ligt dus op de leercompetenties, de zelfsturende competenties en de sociale competenties. In het latere leerproces zijn deze competenties immers bepalend of de leerling gemakkelijk tot leren komt in het algemeen en tot taalleren in het bijzonder. Deze aanpak bezorgt de leerling een positief zelfbeeld wat dan weer kan leiden tot betere resultaten. Om zicht te krijgen op het groeiproces wordt er met verschillende actoren zo breed mogelijk geobserveerd. Ook de leerling wordt betrokken bij zijn evaluatie. Dit verhoogt de betrokkenheid bij zijn leerproces.

*Voor meer informatie verwijzen we naar de visietekst evaluatie – OVSG

Het welbevinden van de leerling staat voorop. Pas wanneer de leerling zich thuis voelt in de klas, kunnen taalcompetenties worden geëvalueerd. In het basisonderwijs baseert men zich hiervoor op de leerplannen Nederlandse taal. In het secundair zijn dit de ontwikkelingsdoelen OKAN. Ook dan wordt er nog stapsgewijs geëvalueerd. De focus ligt eerst op het evalueren van het begrijpen en spreken van de taal en pas later op de andere taalvaardigheden.

De leraar probeert ook zicht te krijgen op de competenties binnen andere leergebieden. Een anderstalige nieuwkomer kan immers al heel wat competenties verworven hebben bv. muzische, wiskundige ...

Bij een evaluatie houdt de leraar er rekening mee dat de leerling vaak nog niet over de nodige taalvaardigheid beschikt om deel te nemen aan een schriftelijke evaluatie. De leraar voorziet een aangepaste evaluatie waarin taal ondergeschikt is maar waarbij de doelen van de betrokken leerling bepalend zijn. De leraar zorgt uiteraard voor de nodige taalondersteuning (visueel, verduidelijken van vragen, ondersteuning door een medeleerling ...). Op die manier krijgt de leraar een correcter beeld van de competenties van de leerling. Eens de leerling de taal beter beheerst, kan de leraar dezelfde evaluatievorm gebruiken als voor de andere leerlingen

Bij de overgang naar een volgend schooljaar is het essentieel om de evaluatiegegevens te delen met de vervolklas/vervolgschool.

b. Het vervolgjaar

Na het onthaaljaar volgt een vervolgjaar.

Voor het basisonderwijs wil dit zeggen dat leerlingen nog steeds extra lestijden genereren en ze tijdens dit vervolgjaar blijven genieten van extra ondersteuning. Op langere termijn zal bijkomende ondersteuning moeten worden voorzien vanuit de zorgwerking. De meeste gewezen anderstalige nieuwkomers genereren immers ook SES-lestijden.

Voor het secundair onderwijs houdt het vervolgjaar een overgang in naar de reguliere school. Vaak is deze op een andere setting. Een nauwe samenwerking tussen de OKAN-school en de vervolgschool

komt het welbevinden van de anderstalige nieuwkomer ten goede. Deze leerling wordt immers opnieuw geconfronteerd met een nieuwe omgeving. Een belangrijke taak ter ondersteuning ligt hier bij de vervolgcoaches. Vervolgcoaches onderhouden de contacten met de ex-anderstalige nieuwkomer maar coachen ook de leraren van de vervolgschool. Een eerste ondersteuning kan erin bestaan dat er voorafgaand aan de overgang naar de vervolgschool al contacten geweest zijn tussen de anderstalige nieuwkomer en de school waarin hij terecht komt. De keuze van studierichting sluit het dichtst aan bij de individuele capaciteiten van de anderstalige nieuwkomer. Het nog niet volledig beheersen van de taal is geen doorslaggevend element voor de studiekeuze. Belangrijk zijn de cognitieve mogelijkheden, de werkhouding en de leercompetenties van deze leerling. Een volgende ondersteuning kan een bespreking zijn tussen de vervolgcoach en het schoolteam van de vervolgschool. Op die manier is de vervolgschool op de hoogte van het 'kunnen', het 'kennen' en 'het zijn' van de leerling. Het proces dat de leerling heeft doorlopen en dat uitgeschreven staat op het individueel handelingsplan, kan bij de bespreking als leidraad dienen. Er kan dus gesteld worden dat bij de aanvang van het vervolgjaar een nieuwe intake volgt zodat de vervolgschool volledig op de hoogte is van de achtergrond van de leerling en zijn specifieke ondersteuningsnoden ... De meeste leerlingen die het vervolgjaar aanvatten, zullen nog steeds veel ondersteuning nodig hebben. Hiervoor kan ondersteuning komen vanuit de leerlingenbegeleiding.

3.7. Anderstalige nieuwkomer: kleuter

a. Inzetten op taalvaardigheid

Voor een anderstalige nieuwkomer die kleuter is, zijn de ontwikkelingsdoelen richtinggevend. Het leerplan/doelenboek voor de kleuterschool geeft gedetailleerde informatie over hoe deze ontwikkelingsdoelen kunnen nagestreefd worden. Maak ook hier een haalbare en nuttige selectie, met als uitgangspunt dat de AN-kleuter op het eind van de kleuterperiode voldoende Nederlands zou moeten begrijpen om het onderwijs, de schooltaal te kunnen volgen, en Nederlands kan praten om zich te behelpen.

b. Inzetten op sociale integratie en generieke competenties

De BSA op basis van de observatiemap OVSG geeft je de nodige handvatten om te bepalen aan welke sociale competenties, leercompetenties, zelfsturing of functionele competenties je kan werken. Een goede brede observatie vertelt je ook op welke manier je de sociale integratie van de AN-kleuter kan bevorderen. Ook hier moet de leraar er zich bewust van zijn dat kleuters niet steeds vertrouwd zijn met spelmateriaal, het delen van materiaal... De leraar kan best kennis verwerven over de gewoonten in de thuissituatie.

Enkele tips:

- De kleuter een 'vaste vriend' geven;
- De klasregels visualiseren en een bepaalde tijd zeer intensief benadrukken;
- De kleuter helpen kiezen voor een activiteit en hem introduceren in de groep kleuters dat daar speelt;
- Werken in kleine groep en de AN telkens betrekken bij deze groep;
- De AN-kleuter behandelen zoals alle andere kleuters;
- Veel lichaamstaal gebruiken, visualiseren, hulpkaarten aanbieden;
- Tijd geven om op ontdekking te gaan;
- Geen druk uitoefenen om te spreken, maar elke poging tot communicatie waarderen;
- Stille periode respecteren;
- Veel groepsspelletjes spelen, naamspelletjes;
- De daglijn consequent gebruiken als houvast voor de AN-kleuter;
- ...

Bekijk ook de brochure '**Opvang van anderstalige nieuwkomers in het kleuteronderwijs**' – Cteno'

3.8 Anderstalige Nieuwkomer: lagere school

a. Inzetten op het expliciet geheugen

Vanaf de leeftijd van 7 à 8 jaar, en indien de thuistaal een goede kwaliteit kent, kan een leerling beroep doen op zijn expliciet geheugen om taalleerprocessen te verwerven. Hij neemt taal bewust op, is vatbaar voor zelfreflectie en kan zich focussen op de inhoud en de vorm van taal.

Uiteraard start dit lagere schoolkind meestal ook met een stille periode, waar linken maken met zijn thuistaal het psychisch-sociaal welzijn doet verhogen waardoor ruimte gecreëerd wordt in het brein om bewust een nieuwe taal te leren. Wees je als leerkracht bewust dat een anderstalige nieuwkomer tijd nodig heeft om te wennen aan bepaalde 'klanken' in de Nederlandse taal. Afhankelijk van zijn thuistaal (thuis talen) en zijn taalgevoeligheid zal dit proces sneller of trager verlopen. Geef als leraar de leerling de nodige tijd, herhaling blijft ook voor een anderstalige nieuwkomer in de lagere school een belangrijk leerprincipe. Sta met deze leerling stil bij de 'waarom' van taalinhoud en koppel dit aan motiverende communicatieve opdrachten.

Aan het leren van een nieuwe taal zijn emoties gekoppeld. Hoe positiever de leerling en de ouders staan tegenover het leren van een nieuwe taal, hoe meer impact het heeft op het taalleerproces. Heb dus ook aandacht voor de wijze waarop ouders hun rol ervaren in dit proces en benadruk hierbij de meerwaarde om hun thuistaal onderling te blijven hanteren ter bevordering van de taalontwikkeling en het creëren van de identiteit van hun kind.

3.9 Inzetten op een kansrijke oriëntering

Er zijn anderstalige nieuwkomers die instromen na de leeftijd van 8 à 9 jaar. Vele leerkrachten stellen zich dan de vraag of zij de eindtermen Nederlands nog in voldoende mate kunnen bereiken. In het secundair onderwijs hebben deze leerlingen ook nog voldoende tijd om de Nederlandse taalvaardigheid verder te ontwikkelen. Ze verdienen dus een toekomstgerichte en kansrijke oriëntering. Begeleid als schoolteam de leerling en zijn ouders in hun zoektocht naar een secundaire school met een beleid op leerlingenbegeleiding waarin optimale kansen gecreëerd worden om de taalontwikkeling te bevorderen.

Benader op de klassenraad het behalen van de eindtermen breed door te kijken naar alle mogelijkheden, competenties en talenten van de leerlingen. Het niet uitreiken van het getuigschrift kan deze leerling kansen ontnemen in zijn verdere onderwijsloopbaan.

Kijk naar de leerling in zijn geheel en niet zozeer vanuit zijn 'taalachterstand voor Nederlands'.

Naast de verzamelde data over het bereiken van de eindtermen heb je als leerkracht ook intuïtie en ervaring die je richting geeft bij het maken van de afweging tot het uitreiken van het getuigschrift.

Wees je er van bewust dat intuïtie bepaalde aannames kan bevatten. Door dit te bespreken op de klassenraad met verschillende collega's kan de afweging zorgvuldig en gedragen gebeuren.

Het stroomschema 'Kansrijke Oriëntering' van OVSG en de bijhorende richtvragen kunnen helpen om voor alle leerlingen – en in het bijzonder voor deze leerlingen – dit oriëntatieproces zorgvuldig te maken. Beide documenten zijn te vinden op het Extranet.

Een anderstalige nieuwkomer die nog instroomt na de leeftijd van 10 à 11 jaar, genereert het daaropvolgende schooljaar uren voor (gewezen) anderstalige nieuwkomer. Deze leerling heeft nog een werkplan met eigen doelen. Voor deze leerling kan het wel extra kansen creëren door hem door te verwijzen naar een OKAN-klas in het secundair onderwijs of hem nog een jaartje in het 6de leerjaar te houden om te werken aan het bereiken van de doelen uit zijn individueel werkplan. Het kan eveneens een leerling zijn die grote vorderingen heeft gemaakt in de enkele maanden waarin hij les gevolgd heeft in het Nederlandstalig onderwijs, waardoor het voor hem net kansrijk is om wel zijn getuigschrift uit te reiken. Neem deze drie pistes zorgvuldig in afweging op de klassenraad volgens dezelfde manier zoals beschreven in de vorige alinea.

3.10 Extra achtergrondinformatie over taalverwerving

Het is belangrijk om te weten hoe de tweedetaalverwerving verloopt en hoe je er op een goede manier kan mee omgaan.

In een eerste fase moet een AN vooral zijn weg vinden in de samenleving die de school vormt en functionele taal zoals “Hallo”, “Dankjewel”, “We nemen nu een potlood”... leren begrijpen.

Weet dat “taalfouten” betekenen dat de taal in ontwikkeling is, het zijn “ontwikkelingskenmerken”. Fouten in de uitspraak zijn normaal, omdat Nederlandse klanken heel anders kunnen zijn dan in de moedertaal.

a. Een tweede, derde en vierde taal leren (successieve taalontwikkeling)

Kinderen leren vanaf de geboorte de basis van hun moedertaal en komen nadien in contact met een tweede taal. Voor het leren van de tweede taal maken de kinderen gebruik van attitudes en hun kennis en vaardigheden die ze hebben opgebouwd in de moedertaal. Ze bezitten al een taalsysteem in de moedertaal en bouwen daarop verder, er gebeurt een transfer van de eerste naar de tweede taal (Cummins).

Het belang van de moedertaal is dus zeer groot! Een kind dat in de moedertaal een uitgebreide woordenschat heeft, zal meestal makkelijker een uitgebreide woordenschat verwerven in de tweede taal.

b. Fasen van de tweedetaalverwerving

1. Gewenningsfase - (= stille periode) passief taal opnemen

- Elk kind dat een nieuwe taal leert, maakt een ‘stille periode’ door. Bij sommigen duurt het maanden vooraleer ze tot spreken overgaan. Bij anderen gaat het vanzelf. RESPECTEER dat en probeer dit niet te forceren.
- Belangrijk is dat het kind zelf contact zoekt. Dit kan ook door non-verbale taal: iets aanwijzen, iets voordoen, uitbeelden...
- Duidelijke visuele regels en afspraken maken het voor de AN gemakkelijker om te wennen aan de nieuwe situatie. Hij hoeft nog geen taal te begrijpen maar weet wel wat er wordt verwacht.
- Help de AN om vat te krijgen op de omgeving door de talige boodschappen in de klas begrijpelijk te maken:
 - langzaam en duidelijk praten;
 - gebaren, gezichts- en stemexpressie gebruiken;
 - visueel ondersteunen: voordoen, gebruik van prenten, concrete voorwerpen en materialen ... (dagritme kaarten, pictogrammen op materiaal/hoeken, plaatjes, foto's en voorwerpen);
 - tijd geven;
 - vertrouwd raken met de verschillende klanken van onze taal door het gebruik van liedjes, bakerrijmpjes, versjes,...
- Laat kinderen samen dingen doen en van elkaar leren.
- Zorg voor een rijk taalaanbod door concrete activiteiten. Doe-lessen, uitstappen, materialen in de klas brengen... zorgen voor actief taal leren.
- Let op je lichaamstaal! Aanvankelijk is dit de enige taal die de AN begrijpt. Zorg ervoor dat die duidelijk is en overeenkomt met de mondelinge boodschap die je geeft.
- Ook tijdens bewegingsactiviteiten pikken kinderen op een natuurlijke en actieve manier taal op. Bovendien bieden deze activiteiten kansen tot interactie en zijn ze minder ‘beladen’ dan een les in de klas.
- Alle kinderen moeten kansen krijgen om zich te uiten, ook AN. Zij kunnen dat vaak nog niet in het Nederlands, maar wel via andere expressiemogelijkheden: tekenen, bewegen, boetseren, muziek, dans...
- Verhalen, liedjes en versjes, praatplaten en prentenboeken nodigen uit om de taal te beluisteren. Deze eerst aanbieden in de eigen taal en daarna in het Nederlands kan een mooie opstap zijn. Schakel bv de ouders, de bib of een ouder kind met dezelfde taal in.

- De AN begrijpt nog niet genoeg Nederlands waardoor hij onbewust spelregels, afspraken of gewoonten niet respecteert. Praat daarover met de klasgroep. Zo ontstaat er meer wederzijds begrip en verdraagzaamheid.
- Spreek met de klas een gebaar of een kort 'stopwoord' af waarmee de kinderen kunnen aangeven dat er een grens overschreden wordt. De AN kan dit ook gebruiken om zijn eigen grenzen aan te geven.

2. Sociale redzaamheidsfase - overgang naar actief taalgebruik

- Stimuleer de AN om te spreken door eerst ja/nee-vragen te stellen en gesloten vragen zoals "Wil je de rode of de groene stift?". In een volgende stap kunnen één of twee woorden als antwoord al voldoende zijn.
- Ook door versjes of liedjes aan te leren, kan de nieuwkomer uitgedaagd worden om zijn eerste woord Nederlands te spreken.
- Vermijd onveilige omstandigheden zoals praten in een grote groep.
- Schep contexten waarin de AN gemotiveerd is en de behoefte voelt om iets te zeggen. Zoek naar onderwerpen die hem interesseren of persoonlijk aanbelangen, zodat hij eigen ervaringen kan inbrengen.
- Probeer de boodschap die de AN wil brengen te ontrafelen aan de hand van vragen ("Is het dat wat je wil zeggen?"). Geef geen feedback op taalfouten, maar herhaal de zin of de vraag wel in de correcte vorm. Expliciet taalfouten verbeteren is niet bevorderlijk voor de spreekdurf.
- Toon interesse als de AN iets wil vertellen! Reageer positief, toon dat je het op prijs stelt dat de AN het woord wil nemen.

3. Aanspreekbaarheidsfase - Taal vormt geen belemmering meer voor het leggen van sociale contacten met andere kinderen.

De AN kan zelf activiteiten onder woorden brengen, handelingen van anderen sturen en zelf reageren op aanwijzingen van anderen. Hij kan deelnemen aan de sociale interactie.

- Wees geduldig! Bied voldoende denktijd om te zoeken naar woorden.
- Laat de AN het initiatief nemen om het onderwerp of de wending van het gesprek te bepalen. Doe dat niet altijd in hun plaats.
- Bouw voort op de uitingen van de AN met bijkomende vragen of commentaren, zet het gesprek verder.
- Onderschat de AN niet. Als je merkt dat hij zich kan behelpen in het Nederlands, stel dan in de eerste plaats open vragen. Is dit toch te moeilijk, stel dan geleidelijk aan meer en meer gesloten vragen.

4. Taaldenkfase - abstracter taalgebruik of de typische schooltaal.

De AN bezit al een redelijke woordenschat en een aantal elementaire tweede taalstructuren. Hij kan eenvoudige correcte zinnen vormen, vertellen over wat er gebeurd is of wat hij zal gaan doen, hij kan beschrijvingen geven.

5. Voortgezette tweedetaalverwerving - De AN kan moeilijke zinnen begrijpen, hij kan de betekenis van nieuwe woorden afleiden uit de context, kan vragen stellen en een mening formuleren, werkwoorden correct vervoegen...

Niveau	Tijd	Kenmerken	Activiteiten	Receptieve WS
Voorproductie	0-6 m	<ul style="list-style-type: none"> • Stille periode • Minimaal begrip • Nadruk ligt op luisteren • Respecteer stille periode 	Luisteren, aanwijzen, bewegen, kiezen, imiteren, uitbeelden, tekenen = rijke taal	500
Vroege productie	6m – 1 j	<ul style="list-style-type: none"> • Beperkt begrip • Antwoorden van 1 – 2 woorden • Gekopieerde taal • Tegenwoordige tijd 	Benoemen, opsommen, categoriseren, labelen Ja, neen vragen daarna 1 antwoorden	1000
Spraak-ontwikkeling	1- 3 j	<ul style="list-style-type: none"> • Goed begrip • Eenvoudige zinnen beperkte woordenschat • Maakt grammaticale en uitspraakfouten. • Begrijpt frequent grappen verkeerd 	Opnieuw vertellen, samenvatten, uitleggen Tijd geven om te denken en netwerk te openen	5000

Niveau	Tijd	Kenmerken	Activiteiten	Receptieve WS
Gemiddelde taalvaardigheid	3 – 4 j	<ul style="list-style-type: none"> • Uitstekende begrip • Maakt minder grammaticale fouten 	Beschrijven, definiëren, terugroepen, rollenspel spelen, vergelijken (tegenstellingen)	7000
Vloeiend taalvaardigheid	5 – 7 j	<ul style="list-style-type: none"> • Excellent begrip. • Verscheidenheid van zinstructuren en werkwoordstijlen • Niveau van bijna volledig de nieuwe taal beheersen 	Meningen geven, verdedigen, bespreken, verantwoorden, onderzoeken, analyseren, creëren, lezen, opschrijven	120000

Hoe snel een kind een tweede taal oppikt, heeft te maken met verschillende factoren, zoals de hoeveelheid Nederlands die het kind hoort in zijn omgeving, of hij zelf initiatief neemt om Nederlands te spreken, de stimulans van de thuisomgeving (talige omgeving in de eigen taal, positieve attitude ten opzichte van het Nederlands), de taalrijkdom in de moedertaal, de intelligentie...

Het vermogen om te communiceren komt in de eerste plaats tot stand door taal te gebruiken en niet door pure taalkennis. Taal leren door taal te gebruiken, taal inzetten als middel om tot leren te komen zijn daarom belangrijk.

Geef het kind de kans om Nederlands zoveel mogelijk al doende te verwerven in een natuurlijke context, via allerhande motiverende, wereldverkennde activiteiten binnen een krachtige leeromgeving.

3.11 Taaltaken – kijkwijzers NT2

Een krachtige leeromgeving scheppen...

Belangrijk is dat je een omgeving scheidt voor de kinderen die zoveel mogelijk stimuleert om te leren en om zich de school- en instructietaal eigen te maken.

Een activiteit moet niet aan alle kenmerken tegelijk voldoen, maar hoe meer kenmerken, hoe stimulerender de leeromgeving.

1. Doelstellingen

- Is het doel van de activiteit duidelijk en zinvol voor de kinderen?
- Sluit de uitdaging voor deze kinderen aan bij hun huidig taalniveau?
- Kunnen de kinderen de klassikale activiteit mee uitvoeren met een eigen specifiek leerdoel?
- Zullen de kinderen door deze activiteit de taalvaardigheid verwerven waardoor ze op school kunnen meedraaien?
- Is de taal die ze bij de activiteit moeten gebruiken vooral schoolse taalvaardigheid?

2. Motivatie

- Is de activiteit uitdagend genoeg? Is het een interessant “probleem” waarvoor een oplossing wordt gezocht?
- Voelen de kinderen de behoefte om Nederlands te gebruiken?
- Krijgen de kinderen de mogelijkheid om op een actieve manier te leren en zelf dingen te doen en/of op te zoeken?
- Is er een mogelijkheid om de eigen moedertaal mee in te zetten om tot een resultaat te komen?

3. Context

- Wordt de activiteit benaderd vanuit een voor de kinderen concrete situatie (hier en nu) en/of vanuit eigen ervaringen?

4. Interactie

- Zijn er voldoende mogelijkheden waarbij kinderen kunnen samenwerken en waarbij taal nuttig kan ingezet worden?
- Neem je als leraar zelf een rol op (als begeleider) om kinderen te ondersteunen?

5. Heterogeniteit

- Kan elk kind werken op eigen tempo en er iets uithalen op eigen niveau?
- Zijn er kansen om taalsterke en taalzwakkere kinderen bij elkaar te zetten zodat de sterkeren kunnen ondersteunen daar waar nodig?

Om een activiteit onder de loep te nemen, verwijzen we naar “kijkwijzers NT2” .

4. Bibliografie

- www.cteno.be
www.ond.vlaanderen.be/onthaalonderwijs/
www.ond.vlaanderen.be/edulex/database/document/document.asp?docid=13293
www.ond.vlaanderen.be/edulex/database/document/document.asp?docid=13800
www.klasse.be/leraren/29070/hoe-ontvang-ik-een-anderstalige-nieuwkomer/
www.ond.vlaanderen.be/curriculum/secundaironderwijs/okan/ontwikkelingsdoelenOkan.pdf
www.ond.vlaanderen.be/toetsenvoorscholen/toolkit_breed_evalueren/ voor basis en secundair onderwijs
www.meertaligheid.be
www.prodiagnostiek.be Protocol gedrag en emotie. Bijlage Posttraumatische stress-stoornis
 Adriaenssens, P., e.a. (2000) In vertrouwen genomen. Tiel: Lannoo
 Boeraeve, A., en Van Rijn, M.,(2010) Werken aan ouderbetrokkenheid op school: 7 dimensies als leidraad voor een succesvolle aanpak. Welwijs, jrg. 21, nr. 2
 Castelijns, J.; Segers, M.S.R; Struyven, K.; Martens, R.L ; Dochy, F.; Tillema, H.H. (2011) Evalueren om te leren. Toetsen en beoordelen op school. Bussum: Coutinho.
 Herman, J. L.(1993) Trauma en Herstel. De gevolgen van geweld – van mishandeling thuis tot politiek geweld. Judith Lewis Herman, Wereldbibliotheek, Amsterdam
 KRUIPUNT MIGRATIE – INTEGRATIE, Naar een krachtige samenwerking tussen ouder en school. Een werkkader. Brussel, Kruispunt Migratie-Integratie, 2011, internet.
 OVSG, (2008) Een talenbeleid in elke school? Iedereen nood aan een talenbeleidsplan? Brussel
 Van den Branden, K., (2010), Handboek talenbeleid basisonderwijs. Leuven: Acco
 Van Lieshout, T., Bohn, S., Van Loghum, H.(2002) Pedagogische adviezen voor speciale kinderen. Een praktisch handboek voor professionele opvoeders, begeleiders en leerkrachten. Bohn Stafleu van Loghum
 Superdiversiteit op de frontlijn Diversiteitsbewuste communicatie is een noodzaak EDWIN HOFFMAN, DIRK GELDOF EN MYRIAM KONING